

LAS UVAS DE LA IRA (1940) / John Ford

Las uvas de la ira està basada en la novel·la homònima de John Steinbeck (1902-1968), escrita l'any 1939, per la qual va obtenir el premi *Pulitzer* l'any 1940. La novel·la de Steinbeck està ambientada en la dècada de 1930, quan els Estats Units estaven immersos en una gran crisi econòmica després del *crac* de 1929. La novel·la descriu el procés pel qual els petits productors agraris són expulsats de les seves terres y són obligats a emigrar a Califòrnia. En concret, explica les dificultats de la família Joad en el seu èxode des d'Oklahoma fins a Califòrnia a la recerca de millors condicions de vida. Però Califòrnia no serà la terra promesa que esperaven.

La pel·lícula dirigida per John Ford comença amb la sortida de la presó de Tom Joad (Henry Fonda), amb llibertat condicional. Abans d'arribar a casa seva es troba amb el pastor que el va batejar, que li confessa que ha perdut l'esperit i ha deixat de ser pastor. A casa seva no hi troba ningú: han hagut de marxar en ser expulsats de les terres que treballaven. Tom aconsegueix trobar-los en el camí de l'èxode que han iniciat cap a Califòrnia.

En el seu itinerari, els Joad experimenten les dificultats, els desenganys i els sofriments dels explotats per un capitalisme sense rostre, descarnat i inhumà, que només mira el benefici lucratiu. En els diversos campaments en els que sojornen tenen ocasió de comprovar la duresa i la crueltat a la que està sotmesa una classe treballadora totalment desamparada, a la vegada que assetjada pels grans propietaris recolzats per la policia. La fam, la precarietat dels contractes i dels salaris que no són suficients per sobreviure, l'explotació descarada dels patrons, l'excés de mà d'obra que els afavorteix, la conculcació del dret de vaga, la vigilància estricta a la que són sotmesos els treballadors i tants altres aspectes de la seva vida que, amb diverses variants, arriben fins al dia d'avui.

L'últim campament al que arriben, tanmateix, té un caire diferent. És un campament estatal que està equipat amb tots els serveis i en el qual la gent no és explotada. Això sorprèn la família Joad, que troben allà un refugi inesperat. Però la pau hi és precària. Un grup d'agitadors recolzats per la policia i en connivència amb els patrons intenten sembrar el caos per justificar-ne el tancament, cosa que finalment no aconsegueixen. És l'estratègia habitual de qui té per costum obrar de manera fraudulenta: desprestigiar i ensorrat allò que funciona bé perquè el posa en evidència.

El refugi que havien trobat els Joad durarà poc, ja que la policia ha descobert el seu camió i busca en Tom perquè va assassinar un guarda de seguretat, en un acte d'autodefensa, en el campament anterior que havien estat. Els Joad han de marxar i en Tom es despedeix de la seva família perquè la seva presència seria un destorb per a ells.

La destrucció del model de producció dels petits propietaris i de l'èxode cap a Califòrnia és paral·lela a la història de la desintegració de la família Joad. És una història amarga, però plena de tendresa, que pivota al voltant de la mare, que és un pou de bondat. La família Joad és una gran família: avis, pares, fills, néts, cunyat, a la que s'hi afegeix el pastor. La mare és el pal de paller que manté la família unida, però les circumstàncies la van desintegrant. L'avi i l'àvia moren pel camí abans d'arribar a Califòrnia. El cunyat abandona la seva dona (filla dels Joad i germana d'en Tom) perquè troba l'èxode massa insuportable i aposta per una feina que havia deixat passar i que espera que serà millor. La mare és una dona amb ideals (valors), com el seu fill Tom, i està convençuda que, justament per aquest motiu, mai no els podran destruir. Aquest és també el pensament del seu fill Tom, a qui el pastor li ha obert els ulls de l'explotació del treball. Potser no havia perdut del tot l'esperit, tal com havia dit. El diàleg de comiat entre la mare i en Tom és d'una bellesa i una tendresa extraordinàries, al mateix temps que mostra la convicció profunda d'allò que creu: la defensa dels explotats i abandonats. Aquest ideal (valor) és indestructible. Allà on això es defensa, diu en Tom, allà hi seré jo.

Steinbeck sempre va ressaltar els valors de la justícia i la dignitat humana en uns Estats Units que vivien una etapa d'una profunda injustícia econòmica i política. Va ser guardonat amb el premi Nobel l'any 1962. *Las uvas de la ira*, la seva millor novel·la, va generar polèmica al moment de la seva publicació, i va ser fins i tot prohibida temporalment.

JOSEP HEREU